

KÖZLEMÉNYEK

Egy padovai magyar diák. A montserrati kolostor könyvtárának kéziratkatalógusát böngészve bukkantam egy némi figyelmet érdemlő adatra, amely tudtommal még nem ismert a magyar diákok peregrinációit kutatók előtt. A 986-os jelzetű, 15. századi, különféle kánonjogi traktátusokat tartalmazó kézirat 179. folióján a következő bejegyzés található Alexandre Olivar katalógusa szerint:

Die xi. Novembris 1445 in festo martini de mane Creavi.
Bachalarium dominum Thomam (...kihagyás...) de buda Ungarum.
in scolis domini Angeli de castro *praesentibus* (?) domino Georgio de Ulma¹ Uni-
versitatis juristarum rectore . *et domino johanne et domino . paulo . polonis...*²

A szöveg felkeltette az érdeklődésemet, és megrendeltem egy másolatot a kéziratoldalról. A bejegyzés a következőképp folytatódik:

paulo polonis] et multis aliis scolaribus Juris *canonici* . Et his cum sollicitatibus
requisitis
in iure *canonico* . et repetiit *causam* . de cetero de testibus . *et rogatus* fuit
Johannes notarius *conficere* in *sententiarum*³

Magyarán egy bizonyos Tamás, budai magyar diák baccalaureatusáról van szó, amit Angelo da Castro iskolájában (osztályában) szerzett meg, Georg von Ulm, az egyetem jogi hallgatóinak rektora, illetve János és Pál lengyel diákok és több más kánonjogot tanuló tanú jelenlétében. A bejegyzés, amely feltehetően egy diploma piszkozata, egy bizonyos Johannes notarius készítette. Valószínűsíthetjük, hogy a vizsgát Tamás kánonjogból tette le.

Nagyon rövid kutakodás után kiderült, hogy Tamás a padovai egyetem diákja volt, ahol Angelo da Castro az 1440-es években tanított kánonjogot. A bejegyzés minden szempontból hitelesnek tűnik, hiszen Georgius de Ulma (pontos nevén, mint az más diplomákból kideríthető, Georg Ehinger von Ulm) valóban ekkortájt volt a kánonjogi tanulók rektora. Róla az első ismert feljegyzés 1438. július 17-én készült, amikor még közjogot tanult, és 1446. június 6-án találkozunk vele utoljára, amikor mindkét jog doktorává avatják.⁴ Rektori kinevezéséről is van adatunk, ez 1445. április 17-ére

¹ Olivarnál Jeorgio de Ulmo, ezt javítottam.

² OLIVAR, Alexandre: *Catàleg dels manuscrits de la biblioteca del monestir de Montserrat*. Monestir de Montserrat, 1977. 294.

³ A rövidítések feloldásához és a néhány nehezen olvasható szó megfejtéséhez nagy segítséget kaptam Bárczi Ildikótól, amit ezúttal is hálásan köszönök.

⁴ L. Georg Ehingert az *Acta graduum academicorum gymnasii patavini ab anno 1406 ad annum 1450. II. 1435–1450*. Cur. Caspare ZONTA et Iohanne BROTTO. Padova, 1970. Antenore 1281, 1399, 2022, 2043-as számú okleveleiben.

datálódik, és a következő év Húsvétjáig volt érvényes. Tudjuk, hogy a rektori pozíciót mindig a legkiválóbb előmenetelű és legrégebben az egyetemen tanuló diákok szokták betölteni, általában, mint itt is, egy évig.

Megpróbáltam további adatokat is szerezni a budai illetőségű Tamásról, de vezetéknev híján nem jártam sok sikerrel. Minden bizonnyal azért nem szerepel a neve a diploma piszkozatában, mert túl bonyolult volt egy nem magyar anyanyelvű írnok (jelesül Johannes notarius) számára. Két magyarországi Tamást is említenek a padovai egyetem vizsgáiról fennmaradt igazolások és diplomák, de nem valószínű, hogy bármelyikük azonos lenne az itt említettel. 1430. július 1-jén szerez licenciátust kánonjogból Thomas Armenius Michaelis de Buda, tehát ő 15 évvel később bajosan szerezhetett volna egy ennél alacsonyabb fokú végzettséget.⁵ 1450. augusztus 29-én egy bizonyos Rutai (Rudai?) Tamás, vasvári kanonok Nicola da Bari egri püspök kíséretének tagjaként részt vesz Kisvárdai István kánonjogi doktorrá avatásán, ez a dátum viszont túl kései ahhoz, hogy akár itt az említett budai Tamásról lehessen szó.⁶ Ez a két említett adat különben régen ismert a magyarok középkori egyetemjárását kutatók előtt, mindkét diák szerepel Veress Endre padovai magyar diákokról írt alapvető munkájában.⁷ A montserrati kódexben talált Tamás viszont nem szerepel sem ott, sem az egyetem aktáit kiadó olasz dokumentumkötet-sorozatban. Valószínűleg a diploma egyetemi másolata elveszett, és feltehetjük azt is, hogy Tamás talán csak ezt a grádust szerezte meg padovai egyetemen. A kánonjogi tanulmányait meg kellett hogy előzze néhány évnyi tanulás a facultas artiumon, de sajnos nem tudjuk, hol. Tulajdonképpen akár Padovában is tanulhatott, hiszen az egyetemen fennmaradt adatok elsősorban a magasabb fokozatok megszerzéséről tudósítanak, főleg doktorátusról, ritkábban licenciátusról, holmi baccalaureatusról a legritkább esetben.

Épp ezért, ha nincs is különösen nagy jelentősége a nem azonosított Tamás padovai tanulmányainak, az adat arra mindenképp figyelmeztet, hogy sok középkori magyar peregrinusról nem tudunk, és számukat feltehetően magasabbra kell becsülnünk a hivatalos oklevelekből kihüvelyezhetőnél. Főként, hogy a középkori oktatási központok közül a padovai egyetem története az egyik legjobban feldolgozott. Ebből a szempontból érdemes összehasonlítani Veress Endre gyűjtését a padovai magyar diákokról az 1970-es években publikált egyetemi akták teljes anyagával. Alig néhányan vannak, akik nem kerültek fel (tanúként vagy vizsgázóként) Veress listájára. Csak az 1406 és 1450 közötti időszakot vizsgálva ezek a következők: Albertus de Vetis (Vecsés?) de Hungaria, „artium doctor et utriusque iuris scolare”, aki jelen volt Jacobus de Breda (Jan van Breda) orvosdoktori és Johannes Alart de Gandavo (Jan Alart van Ghent?) jogi doktori vizsgáján,⁸ Korbáviai Miklós kalocsai érsek, aki kánonjogi tanulóként számos oklevélben⁹ szerepel 1411-ben; Paulus Glowynsky, aki ugyan lengyel származású, de pécsi prépost volt 1447. május 17-én, amikor részt vett a plocki Johannes de Lassothii jogi vizsgáján; ugyanezen a vizsgán szerepelt tanúként a magister artium Garai Pál;¹⁰ végül egy firenzei származású egyházi tisztségviselőt említhetnek, Giovanni Pandolfo Bondalmonti pécsváradi apátot, aki 1411-ben szerzett doktorátust a szabad művészetekből. Rajtuk kívül talán

⁵ *Acta graduum academicorum gymnasii patavini ab anno 1406 ad annum 1450. I. 1406–1434.* Cur. Caspare ZONTA et Iohanne BROTTTO. Padova, 1970. Antenore 251, 785-ös oklevél.

⁶ *Acta graduum academicorum... II. 1435–1450.* 324–325. Ráadásul nem is említik, hogy ő egyetemista minőségben lenne jelen.

⁷ VERESS Endre: *Matricula et Acta Hungarorum in Universitate Patavina studentium (1264–1864)*. Kolozsvár, 1915. (A továbbiakban: *Matricula...*)

⁸ Bár ő talán azonos azzal az Albertus de Capliam de Wethes de Ungariával, aki mindkét jogból doktorátust szerzett 13 évvel később (!), minthogy tanúként részt vett a két németalföldi diák vizsgáján, és akit Veress is megemlít, közölve doktori vizsgájának oklevelét, *Matricula...* 9.

⁹ *Acta graduum academicorum... I. 1406–1434.* A következő oklevelek: 153, 160, 166, 170, 180.

¹⁰ *Acta graduum academicorum... II. 1435–1450.* 324.

még néhány olyan, a magyar királyságból származó hallgató lehet, aki a tengermellékről, Szlavóniából vagy Horvátországból származott, és elkerülte a figyelmemet, vagy egyértelműen szláv neve miatt szándékosan mellőztem.

Összességében valamivel több mint 30 padovai magyar diákról tudtunk ebből a 45 évből, mostantól hozzájuk csapathatjuk a budai illetőségű Tamást is. A 15. században Konstantinápoly eleste előtt a velencei befolyás alatt álló padovai egyetemen átlagosan minden évben 800 diák tanult. Ezzel a kor negyedik legnagyobb egyetemének számított.¹¹ 1457 után a diákok száma megcsappant, és körülbelül 300-ra esett vissza, viszont az ő diplomáik már jóval nagyobb százalékban maradtak fent, és több magyar diákot is találunk köztük. Megállapíthatjuk, hogy ha nem is tartozott a legfontosabb egyetemi natiók közé a magyar, Padovában jelentékeny számban képviseltették magukat a magyar diákok.

Végezetül még egy szót a montserrati kódexről, amely a bejegyzést tartalmazza. Azt reméltem, esetleg közelebb visz a magyar diák identitásának meghatározásához, vagy egyéb magyar vonatkozású adatokat is tartalmaz. Sajnos csalódnom kellett. A kánonjogi kompilátum több anonim művet tartalmaz (*Summa super titulis decretalium, Casus Decretalium Gregorii IX* stb.), amelyek valószínűleg mind a padovai egyetem kurzusaihoz köthetők. Számos kortárs kéziratos bejegyzés szerepel még a könyvben, de egyik sem kapcsolható Magyarországhoz. Feltehetően a diplomát lejegyző Johannes notarius tulajdona volt (vagy lett) 1445 körül a kódex, és ő maga lehetett katalán vagy spanyol származású. A kódex 181. folióján szereplő rövid bejegyzés, amely egy szőlőbirtok művelésével kapcsolatos, és szintén említi egy Johannest, feltehetően ugyancsak az ő kezétől származik. Egy bizonyos Paulus Bivilaqua de Labobia szőléjéről van szó, ez is valószínűsíti, hogy a jegyző a mai Spanyolország területéről került a padovai egyetemre, és oda is tért haza, a kódexszel és egy Tamás nevű magyar diák kánonjogi tanulmányainak egyetlen fennmaradt bizonyítékával együtt.¹²

SELÁF LEVENTE

Veri amans, moribus gravis ... Vitringas Testimonium für Stephanus Ványai, Franeker den 11. Juli 1714. Daß der Franeker Professor der Theologie Campegius Vitringa Sr. (1659–1722)¹ einen wahrlich großen Namen in Europa hatte, ist genügend bekannt. Schon bei seinem Tod memoriert der dann regierende *Rector magnificus* der Universität, Prof. Joannes Ortwinus Westenbergius, daß Studenten „ex ultima Hungaria, Polonia, Gallia, Scotia, Germania, omnique Belgio“ ihren Weg zu der kleinen friesischen Universitätsstadt fanden, und zwar in so großer Zahl, daß die Hörsäle die Menge von *Studiosi* öfters nicht fassen konnten („ut auditoria eos saepe non capeant“).² Ihrerseits sorgten diese Studenten für eine weite Verbreitung von den Ideen ihres Lehrers, sowohl gedruckt, als auch handgeschrieben.

¹¹ GRENDLER, Paul F.: *The Universities of the Italian Renaissance*. Baltimore, Johns Hopkins University Press, 2002. *passim*.

¹² „Item vineas Pauli bivilaqua de labobia quas laborat Johanes mors (?) non bene laboratas lei (?) vji . B. x.“ A bejegyzés nagyon nehezen olvasható, több szóval kapcsolatban kételyeim vannak.

¹ Siehe über Campegius Vitringa Sr.: BOELES, W. B. S.: *Frieslands Hoogeschool en het Rijk Athenaeum te Franeker*. Band II/1. Leeuwarden, 1879. 288–294.

² Also Westenbergius in seinem *Programma funebre*. Einen Nachdruck dieses *Programma* findet man in: SCHULTENS, Albertus: *Laudatio funebris in memoriam Campegi Vitringa* (Franeker 1722), 1–6, vgl. dazu 5. Siehe in diesem Zusammenhang auch: POSTMA, F[erenc]-VAN SLUIS, J.: *Auditorium Academiae Franekerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäums in Franeker. 1585–1843*. Leeuwarden, 1995. 237–251.